

MUZEUL NAȚIONAL AL BANATULUI

ANALELE BANATULUI

Serie nouă

ARHEOLOGIE
ISTORIE

XXXI

2023

MEGA
Cluj-Napoca, 2023

Fondator**Ioachim Miloia****Colegiul de redacție**Claudiu ILAȘ, *manager al Muzeului Național al Banatului*Dr. Nicoleta DEMIAN, *redactor șef*Zsuzsanna KOPECZNY, *secretar de redacție*Dan L. CIOBOTARU, dr. Andrei GEORGESCU, dr. Zoran MARCOV, dr. Felicia OARCEA, dr. Călin TIMOC, *membri***Colegiul științific**

Dr. Costin FENEȘAN (București)

Dr. Bernhard Siegfried HEEB (Museums für Vor- und Frühgeschichte der Staatlichen Museen zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz)

Prof. dr. Elke KAISER (Institut für Prähistorische Archäologie Freie Universität, Berlin)

Prof. dr. Raiko KRAUSS (Eberhard Karls Universität, Tübingen)

Dr. Stelian MÂNDRUȚ (Institutul de Istorie George Barițiu, Cluj-Napoca)

Prof. dr. PETROVICS István (Universitatea József Attila, Szeged)

Prof. emerit dr. Ioan PISO (Director al Centrului de Studii Romane, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)

Dr. Aurel RUSTOIU (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca)

Dr. habil. Gábor SZABÓ (Institute of Archaeological Sciences, ELTE Faculty of Humanity, Budapest)

Prof. dr. Matthias WEMHOFF (Direktor des Museums für Vor- und Frühgeschichte der Staatlichen Museen zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz)

Vigneta copertei: Wiliam Vastag †

Analele Banatului, serie nouă, continuă publicațiile anterioare ale Muzeului Banatului din Timișoara:*Történelmi és Régészeti Értesítő*, 1875–1918*Gemina*, 1923*Analele Banatului*, 1928–1931*Tibiscus*, 1971–1979

Orice corespondență se va adresa

Muzeului Național al Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO–300002 Timișoara,

e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Please send any mail to

Muzeul Național al Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO–300002 Timișoara,

e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor.

ISSN 1221–678X

DTP: Editura Mega

Indexată în următoarele baze de date internaționale:

SCOPUS (<https://www.scopus.com/sourceid/21100224411>)DOAJ (<https://doaj.org/toc/1221-678X>)ICI Journals Master List (<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=25470>)CEEOL (<https://www.cceol.com/search/journal-detail?id=2682>)Editura MEGA | www.edituramega.roe-mail: mega@edituramega.ro

CUPRINS ■ SOMMAIRE ■ INHALT ■ CONTENTS

ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE VECHĂ

REMUS MIHAI FERARU

Le culte d'Apollon Didymeus dans les colonies milésiennes de la Propontide et du Pont-Euxin ☞
The cult of Apollo Didymeus in the Milesian colonies of the Propontis and the Euxine Pontus 11

GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI

Despre un nou tezaur monetar de dioboli din Mesembria descoperit în sudul Dobrogei ☞ *About a new monetary hoard of diobols from Mesembria discovered in the south of Dobruja* 25

BOGDAN LĂPUȘAN

Keys, locking mechanisms and padlocks from the old collections of the National Museum of Banat, from Pojejena and Tibiscum 33

ANDREI-CĂTĂLIN DÎSCĂ, IULIAN LEONTI

Drumul roman imperial între Tibiscum și Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Câteva considerații și rezultatele unor cercetări de teren ☞ *The Roman Imperial road from Tibiscum to Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Several observations and the results of new field investigations* 49

ALEXANDRU FLUTUR

Considerații despre valurile romane din Banat ☞ *Considerations about the Roman earth embankments in Banat* 71

ROBERT GINDELE

Așezarea sarmatică descoperită la dezvoltarea infrastructurii rutiere de la Cerneteaz – Sit 7 (jud. Timiș) ☞ *The Sarmatian settlement discovered during the construction of the road infrastructure at Cerneteaz-Sit 7 (Timiș County)* 109

DANIELA TĂNASE

Din nou despre antichitățile romano-bizantine descoperite la Drobeta-Turnu Severin din colecția lui Imre Pongrácz ☞ *New remarks about the Roman-Byzantine antiquities discovered at Drobeta-Turnu Severin from the collection of Imre Pongrácz* 137

LUCRĂRI PREZENTATE ÎN CADRUL CONFERINȚEI „POLITICS AND SOCIETY IN CENTRAL AND SOUTH-EASTERN EUROPE. DAILY LIFE IN MEDIEVAL AND EARLY MODERN TIMES (11TH–17TH CENTURIES)” (7–8 OCTOMBRIE 2021, TIMIȘOARA)

JELENA ĐORĐEVIĆ, VOJISLAV ĐORĐEVIĆ

“Livade-Đurđevac” near Pančevo. Results of archaeological research of medieval churches and necropolises 2009–2013 157

ALEKSANDAR KRSTIĆ

Reflection of daily life in medieval inscriptions and notes from Serbia and Bosnia (12th–16th centuries) 181

MILOŠ MAREK	
„In numerum proscriptorum malefactorum assignati“. Proscription in Banat and Transylvania in the Middle Ages (14 th –15 th century)	193
ELEK SZASZKÓ	
The last members of the Dobozi Dánfi family	203
MIKLÓS FÓTI, ISTVÁN PÁNYA	
Topographic data in Ottoman registers as a resource for the identification of vanished settlements in Bodrog County	213
NICULINA DINU	
Ottoman pottery discovered in Hârșova fortress in year 2020	227

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

COSTIN FENEȘAN	
O încercare de reglementare a veniturilor fiscale din Transilvania în timpul celei de-a doua ocupații habsburgice (1603) ☞ <i>An attempt to regulate tax revenues in Transylvania during the second Habsburg occupation (1603)</i>	239
HAJNALKA TÓTH	
The 1707 raid of Kecskemét by Serbs and its diplomatic consequences in Habsburg–Ottoman relations	261
ZORAN MARCOV	
Coifurile Gărzii Cetățenești din Timișoara din colecția Muzeului Național al Banatului (prima jumătate a sec. al XIX-lea) ☞ <i>The helmets of the Citizen Guard from Timisoara from the collection of the National Museum of Banat (first half of the 19th century)</i>	273
RÓBERT KÁROLY SZABÓ	
Die historiografische Bedeutung der Schulregister der siebenbürgischen reformierten Schulen im Ersten Weltkrieg ☞ <i>The historiographical significance of register books of Transylvanian reformed schools in the First World War</i>	287
MARIAN-ALIN DUDOI	
The Romanian election of 1946 in the Norwegian press	297
RADU TABĂRĂ	
Serviciul Muncii. Analiză a impactului său economic la nivelul economiei naționale (1950–1961) ☞ <i>The Labor Service. Analysis of its economic impact on the national economy (1950–1961)</i>	301
VASILE RĂMNEANȚU	
Ultima vizită de lucru a lui Nicolae Ceaușescu în județul Timiș (14–15 septembrie 1988) ☞ <i>Nicolae Ceaușescu's last working visit in Timiș County (September 14–15, 1988)</i>	311

ISTORIA CULTURII, ARTEI, MUZEOLOGIE, RESTITUIRI

MIRELA BONCEA, CĂLIN TIMOC	
Despre activitatea de anticar și colecționar a umanistului italian Luigi Ferdinando Marsigli ☞ <i>The activity of the Italian humanist Luigi Ferdinando Marsigli as an antiquarian and collector</i>	323

RECENZII, PREZENTĂRI DE CARTE

ANDREI MIC

Sorin Mitu (editor), *Raporturi și imagini româno-maghiare*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut-Mega, 2023,
211 p. 335

OBITUARIA

Kakucs Lajos (1944–2023)..... 339

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE/ ABREVIATIONS BIBLIOGRAPHIQUES 343

COIFURILE GĂRZII CETĂȚENEȘTI DIN TIMIȘOARA DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL AL BANATULUI (PRIMA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA)

Zoran Marcov*

Cuvinte cheie: coif, Gărzile Cetățenești din Timișoara, Societățile de Tir din Timișoara, cavaleria habsburgică, prima jumătate a sec. al XIX-lea, investigații XRF, colecția Muzeului Național al Banatului.

Keywords: helmet, the Citizen Guards from Timisoara, the Shooting Societies from Timisoara, the Habsburg cavalry, first half of the 19th century, XRF investigations, the collection of the National Museum of Banat.

The helmets of the Citizen Guard from Timisoara from the collection of the National Museum of Banat (first half of the 19th century)

(Abstract)

In the first half of the 18th century, following the establishment of the two Magistrates, German and Rascian, in Timisoara were created the armed Citizen Guards, which had both a military role, being involved in the Austro-Turkish conflict of 1738–1739, and a civil one, ensuring the security and city order, quarantine in hospitals etc. Known as *Bürgergarde* and *Freie Compagnie*, these units are quite rarely mentioned in documents until 1781.

With the granting of the rights of free royal city in 1781, the Citizen Guards were reorganized in Timisoara, being equipped with new uniforms, weapons and flags. According to the preserved statistical data, in 1782 the German guard had 154 members, and the Serbian guard had 118 members. The German and Serbian detachments of the Citizen Guard were placed under the command of the mayor of the city. Two decades later, in 1809, the Citizen Guard from Timisoara counted 1400 pedestrians and a company of 100 horsemen. The cavalry division, equipped similar to the Austrian dragoon units, was generally recruited from the German population, while the infantry was recruited from the German and Serbian citizens, but organized separately.

The two M. 1836 helmets kept in the collection of the National Museum of Banat are among the few pieces of this type owned by museums in our country. Over time identified with the Shooting Society or with the fire brigade, the helmets are originally of military origin, being produced for the Austrian cavalry officers, during the reign of the emperor Ferdinand I (1835–1848). The Citizen Guard from Timisoara adopted helmets in the equipment of the cavalry company, later the equipment being generalized to all units of the Guard. Dissolved in 1848, the Citizen Guard in its old structure was not re-established in the following period. The pompous equipment of the past ended up in the patrimony of the families of the former guards and in the props of the Shooting Societies, societies established by the members of the Guard. Two of the M. 1836 helmets once worn by the members of the Citizen Guard became part, through the kindness of Meskó Béla and Babusnik Emil, of the museum's collection, being today among the most attractive exhibits of the military collection.

Articolul de față este dedicat memoriei dr. Lajos Kakucs (1944–2023), absolvent al Universității din Cluj, muzeograf în cadrul Muzeului Banatului din Timișoara, cercetător independent și erudit istoric, care a avut o contribuție majoră la studiul istoriei moderne a Banatului, lucrările publicate de acesta în decursul anilor stând mărturie în acest sens¹.

Studiul nostru se dorește o modestă completare la articolul dr. Kakucs referitor la Gărzile civice și Societățile de tir din Banat (1717–1919), material publicat în cursul anului 2014 în periodicul de specialitate al Muzeului Național al Banatului, *Analele Banatului*². Lajos Kakucs a elaborat cu acea ocazie un studiu amplu și prețios, care se bazează pe lângă sursele de arhivă și pe numeroase bunuri cultu-

* Muzeul Național al Banatului din Timișoara, Piața Huniade nr. 1, 300 002; e-mail: markovzoran@yahoo.com

¹ Lajos Kakucs, *Contribuții la istoria agriculturii din Banat: sec. XVIII-XIX*, Timișoara (1998); Idem, *Breslele, manufacturile și dezvoltarea industrială a Banatului între anii*

1717–1918, Timișoara (2008); Miklósi Ilona, Kakucs Lajos, *Ormós Zsigmond a múzeumalapító*, Temesvár (2013).

² Lajos Kakucs, *Gărzile Civice și Societățile de Tir din Banat între anii 1717–1919*, *Analele Banatului*, S.N., *Arheologie-Istorie*, XXII, Cluj-Napoca (2014), 339–381.

rale cu valoare patrimonială, aflate astăzi în colecția muzeului timișorean. În materialul publicat, Kakucs a prezentat și clarificat situația în legătură cu o serie de bunuri aferente Gărzilor Cetățenești și Societăților de Tir din Timișoara: *Regulamentul de Comportare al Gărzii Călare a cetățenilor orașului liber regesc Timișoara*, din anul 1822³; drapelele și eșarfele Gărzii Cetățenești⁴; matricele sigilare ale Societăților de Tir din Timișoara⁵ etc. Deși a amintit majoritatea bunurilor referitoare la Gărzile Cetățenești păstrate în colecțiile muzeului, Kakucs a omis cele două coifuri habsburgice de cavalerie Model 1836, aflate în prima jumătate a sec. al XIX-lea în echiparea gărzii călare a orașului de pe Bega. Această omisiune ne permite astăzi să elaborăm un studiu referitor la cele două piese păstrate în colecția de arme a muzeului⁶, în rândurile de mai jos urmând să fie prezentate date cu privire la istoricul, proveniența, datarea, investigațiile XRF și circulația coifurilor austriece M. 1836 din patrimoniul muzeului.

Scurt istoric al Gărzilor Cetățenești din Timișoara (secolele XVIII-XX)

Deși articolul dr. Lajos Kakucs⁷, material amintit în rândurile de mai sus, este la ora actuală cel mai amplu studiu referitor la istoricul Gărzilor Cetățenești din Banat și Timișoara, se cuvine să prezentăm pe scurt, în partea introductivă a materialului nostru, câteva considerații cu privire la cele mai reprezentative date din istoria unităților timișorene în secolele XVIII-XX.

O diferențiere clară între Gărzile Cetățenești și dezvoltarea Societăților de Tir, cel puțin în prima fază a stăpânirii habsburgice în Banat, nu se poate face, întrucât primele poligoane de tragere au apărut din inițiativa civililor înarmați, constituiți în gărzi cetățenești înarmate, care au fost inițiate sau cel puțin sprijinite de conducerea militară a Banatului, apoi și de cea civilă⁸.

În primul deceniu de după anul 1718 nu există date concrete referitoare la existența în Timișoara a unor gărzi civile înarmate, abia în anii '30 ai sec. al XVIII-lea apar primele documente care atestă existența unor locuitori care aveau dreptul să dețină arme acasă, în scopul ajutorului militar acordat

administrației provinciale. În contextul izbucnirii războiului austro-turc din 1738–1739 și a răscobalilor antihabsburgice din Banat, sursele documentare menționează mobilizarea, alături de armata imperială, a gărzilor cetățenești din Timișoara, formate din etnici germani și sârbi. Organizarea acestora pe bază națională are cel mai probabil legătură cu înființarea la Timișoara, în anul 1718, a celor două Magistrate, German și Rascian. Gărzile Cetățenești înarmate au avut atât rol militar, fiind implicate în mai sus amintitul conflict austro-turc din 1738–1739, cât și civil, asigurând paza și ordinea orașului, carantina spitalelor etc. Cunoscută sub numele de *Bürgergarde* și *Freie Compagnie*, aceste unități sunt destul de rar amintite în documentele de până în anul 1781⁹.

Odată cu acordarea drepturilor de oraș liber regesc în anul 1781, la Timișoara au fost reorganizate Gărzile Cetățenești, fiind dotate cu uniforme, arme și drapele noi. Conform datelor statistice păstrate, în anul 1782 garda germană avea 154 membri, iar cea sârbească 118 membri. Detașamentele germane și sârbești ale Gărzii Cetățenești au fost puse sub comanda primarului orașului. Două decenii mai târziu, în 1809, Garda Cetățenească din Timișoara număra 1400 pedestrași și o companie de 100 de călăreți. Detașamentul de cavalerie, echipat asemănător unităților de dragoni austrieci, era recrutat în general din rândul populației germane, în timp ce infanteriștii erau recrutați dintre cetățenii germani și sârbi, organizați însă separat. Infanteriștii germani erau echipați cu uniforme mai elevate și mai pompoase față de omologii sârbi, ceea ce a dus la nemulțumirea “ilirilor”, a sârbilor, fapt constatat într-un raport din anul 1812. Cazul a fost soluționat de palatinul Ungariei, care a dispus utilizarea de uniforme comune pentru toate unitățile Gărzii Cetățenești din Timișoara¹⁰.

În contextul izbucnirii Revoluției în martie 1848, la Timișoara a fost înființată o Gardă Națională, iar în urma hotărârilor adoptate la adunarea populară din 18 martie 1848, putea fi membru al gărzii orice cetățean al orașului, fără deosebire socială sau religioasă. Doar evreii au fost acceptați mai târziu în rândurile Gărzii Naționale, în contextul în care majoritatea membrilor vechii Gărzii Cetățenești se opunea înrolării acestora. La Timișoara a existat inițial o tensiune destul de mare între membrii noii gărzi naționale și cei ai vechii gărzi cetățenești, deoarece reprezentanții vechii gărzi au refuzat desființarea statutelor, s-au împotrivit abandonării uniformelor

³ *Ibidem*, 361.

⁴ *Ibidem*, 361–363.

⁵ *Ibidem*, 365–366.

⁶ Registrul de inventar IV al MNaB, Colecția Istorie, vol. 1, nr. inv. 3461 și 3462, 347.

⁷ Lajos Kakucs, *Gărzile Civice și Societățile de Tir din Banat...*, 339–381.

⁸ *Ibidem*, 359.

⁹ *Ibidem*, 359–360.

¹⁰ *Ibidem*, 360.

pompoase și s-au opus cu îndârjire fuziunii cu noua Gardă Națională. Desființarea vechii Gărzii Cetățenești a fost hotărâtă și pusă în aplicare de primul ministru al guvernului revoluționar maghiar, Batthyány Lajos, astfel că membrii vechii gărzii au fost integrați în nou înființata Gardă Națională. Unitățile Gărzii Naționale din Timișoara s-au alăturat trupelor revoluționare maghiare, fiind concentrate inițial la Vârșeț. În octombrie 1848, trupele habsburgice comandate de generalul Rukavina au înfrânt rezistența Magistraturii orașului și a Gărzii Naționale, iar 500 de membri ai gărzii au fost nevoiți să depună armele. În contextul asedierii orașului de către armatele revoluționare maghiare, în Fabric și Iosefin au fost reînființate Gărzile Naționale, în timp ce încercările generalului Rukavina de a mobiliza vechea Gardă Cetățenească din Cetate au fost sortite eșecului. Izbucnirea Revoluției de la 1848 a consfințit de fapt încetarea activității Gărzii Cetățenești din Timișoara, organizată pe vechea structură națională germano-sârbă¹¹.

Gărzile Cetățenești au apărut încă odată la Timișoara în perioada tulbure de la sfârșitul Primului război mondial. În contextul prăbușirii Imperiului austro-ungar, pentru menținerea ordinii publice în oraș a fost înființată Garda Cetățenească în data de 4 octombrie 1918, formată din cetățeni proveniți din toate naționalitățile urbei. În clipa înființării Garda Cetățenească număra 168 de membri din Cetate, 484 din Fabric, 795 din Iosefin și 670 din Elisabetin. Nou înființata Gardă Cetățenească a fost dizolvată în data de 22 noiembrie 1918, la scurt timp după intrarea în oraș a trupelor armatei regale sârbe¹².

Evoluția coifurilor din preistorie până în sec. al XVIII-lea. Coifurile utilizate de cavaleria austriacă în prima jumătate a sec. al XIX-lea

Coiful a apărut destul de devreme printre elementele echipamentului militar defensiv, fiind conceput pentru protecția capului. Primele coifuri au fost atestate în preistorie, fiind realizate din bronz. Acestea erau extrem de eficiente în protejarea celei mai sensibile părți a corpului uman. Coifurile au fost încă de la bun început concepute să protejeze cât mai bine capul luptătorului: în partea inferioară erau prevăzute cu un element care apăra gâtul, iar în partea superioară erau alte componente specifice care protejau fruntea, pomeții și urechile¹³.

¹¹ *Ibidem*, 346, 364–365.

¹² *Ibidem*, 365.

¹³ Zoran Markov, Dragutin Petrović, *Cold Arms*, Vršac (2012), 24.

În cazul coifurilor din Grecia antică, apare uneori o întăritură decorativă de forma unei creste în partea superioară a calotei, element care re apare în perioada modernă la coifurile din sec. al XVIII-lea și pe unele din sec. al XIX-lea¹⁴.

Coifurile legionarilor romani erau prevăzute în partea inferioară cu o apărătoare în zona gâtului și cu obrăzare pentru protecția feței și a urechilor, aceste coifuri fiind similare cu cele utilizate peste secole de cavaleria central-europeană, având apărătoarea inferioară segmentată și obrăzare mobile (coiful de tip *Zischägge*)¹⁵.

În perioada marilor migrații a apărut pe scena istoriei un nou tip de coif de formă semisferică, ranforsat cu fâșii subțiri încrucișate, din fier, coiful fiind prevăzut și cu apărătoare pentru urechi¹⁶.

Coiful de formă ușor conică, cu apărătoare nazală, a fost adoptat de vikingi și normanzi, în secolele IX-XI¹⁷. Acest tip de coif s-a dezvoltat în timp, ajungând în sec. al XV-lea să aibă în partea inferioară o prelungire metalică pentru protecția gâtului, iar în partea frontală să prezinte locașuri traforate pentru ochi; altele au fost prevăzute cu elemente mobile pentru protecția feței, numite viziere (coiful de tip *Sallet*, cu subvariantele sale)¹⁸.

În perioada cruciadelor, cavalerii europeni au purtat coifuri de formă neobișnuită, de tipul unui vas înalt și închis, prevăzut cu fante extrem de subțiri pentru respirat și văzut¹⁹.

În evul mediu târziu, coifurile aveau forme dintre cele mai diverse. Coifurile sub formă de pălărie având o margine rășfrântă, mai lată sau mai îngustă, au apărut la sfârșitul sec. al XV-lea și începutul sec. al XVI-lea ca elemente componente ale armurilor de cavaler, ori în echiparea infanteriei (cel mai evoluat tip de coif din această categorie era *Morion*-ul italian)²⁰. Se poate spune că acest tip de coif este precursorul căștilor militare din perioada celor două războaie mondiale.

Coifurile de tip închis (căștile), prevăzute cu vizieră mobilă, au apărut în sec. al XV-lea și al XVI-lea, fiind de regulă elemente componente ale armurilor de cavaler (casca de tipul *Armet*)²¹.

¹⁴ Драгутин Петровић, *Хладно оружје из збирки Градског Музеја Вршац*, Вршац (2005), 14.

¹⁵ Zoran Markov, Dragutin Petrović, *op. cit.*, 24.

¹⁶ Драгутин Петровић, *op. cit.*, 14.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ George Stone, *A Glossary of the Construction, Decoration and Use of Arms and Armor in All Countries at All Times*, New York (1961), 536–537.

¹⁹ Zoran Markov, Dragutin Petrović, *op. cit.*, 24.

²⁰ George Stone, *op. cit.*, 455–457.

²¹ Драгутин Петровић, *op. cit.*, 14; George Stone, *op. cit.*, 17–20.

În spațiul sud-est european, evul mediu târziu se caracterizează prin puternica influență otomană în zonă, influență prezentă și în echipamentul militar defensiv. În arealul Balcanilor, dar nu numai, au fost adoptate coifurile conice turcești, sau coifurile-turban, completate cu împletitură de zale fixată împrejurul marginii inferioare a coifurilor²².

În sec. al XVII-lea și prima parte a sec. al XVIII-lea, în Europa Centrală s-a răspândit coiful de tip *Zischägge*. Ușor recognoscibil datorită apărătorii cervicale late și segmentate din partea inferioară, cu obrăzare de formă triunghiulară, cu cozoroc și cu apărătoare nazală mobilă, acest tip de coif a fost foarte popular în spațiul german, în Ungaria și Polonia²³.

În epoca modernă, la cumpăna secolelor XVIII-XIX, dar și în prima jumătate a sec. al XIX-lea, coifurile au fost foarte populare în Imperiul Habsburgic, fiind utilizate mai ales în echiparea unităților de cavalerie. La începutul sec. al XIX-lea, cavaleria habsburgică dispunea de coifuri ușoare, cu calotă semisferică, fiind prevăzute cu cozoroc ascuțit sau rotund, dar și cu o creastă împodobită cu un element din lână de culoare galben-neagră, fixat de-a lungul părții superioare a crestei. Cele mai frumoase coifuri erau cele aflate în echiparea ofițerilor de cavalerie, în cazul acestora toate elementele exterioare din alamă erau aurite, iar creasta era masivă și bogat decorată. Elementele distinctive ale acestui tip de coif erau fâșiile înguste de alamă, cu rol de ranforsare, dispuse perpendicular pe calota coifului, în dreptul celor două obrăzări segmentate. Cel de-al doilea aspect distinctiv era elementul decorativ din lână dispus de-a lungul crestei, care era vopsit în culorile Imperiului austriac, culorile fiind însă dispuse longitudinal în următoarea ordine: negru în mijloc, iar galben de jur-împrejur. În partea frontală a coifului există o placă de alamă aurită, decorată cu monograma împăratului austriac Francisc I (F. I.)²⁴. În timpul succesorului lui Francisc, Ferdinand I al Austriei (1835–1848), a fost adoptat noul coif pentru ofițerii de cavalerie, coiful M. 1836²⁵. În linii mari, noul coif era o copie fidelă a celui precedent, chiar și monograma imperială rămânând aceeași (F. I.). Diferențe vizibile sunt în cazul elementului decorativ din lână și la fâșiile de ranforsare din dreptul obrăzarelor. În cazul noului coif, lâna de pe creastă era colorată

tot în negru-galben, doar că acum culorile sunt dispuse invers: galbenul apare în mijloc, iar negrul de jur-împrejur. Fâșiile de ranforsare de la fixarea obrăzarelor sunt dispuse acum în unghi ascuțit, cu vârful orientat spre creastă²⁶.

Această descriere detaliată a coifurilor austriece de cavalerie din prima jumătate a sec. al XIX-lea a fost prezentată în contextul în care Garda Cetățenească din Timișoara a avut în echipare sa ambele tipuri de coifuri redată mai sus. *Regulamentul de Comportare al Gărzii Călare a cetățenilor orașului liber regesc Timișoara* din anul 1822 (Pl. III), păstrat în patrimoniul Muzeului Național al Banatului²⁷, cuprinde trei desene color, reprezentând un trompetist (Pl. IV), un ofițer (Pl. V. stânga) și un soldat (Pl. V. dreapta), toate coifurile redată în cele trei desene corespund modelului pentru ofițerii de cavalerie austriacă din timpul împăratului Francisc I (1804–1835). În colecția de arme a muzeului s-au păstrat însă două piese aparținând Modelului 1836, coifurile fiind utilizate în perioada împăratului Ferdinand I (1835–1848).

Coifurile austriece Model 1836 aflate în dotarea Gărzii Cetățenești Călare din Timișoara din Colecția de arme a Muzeului Național al Banatului

Intrate în patrimoniul instituției la începutul secolului trecut, cele două coifuri austriece Model 1836²⁸ se numără printre cele mai frumoase expozate ale colecției de arme albe, fiind poate întrecute la acest capitol doar de splendidul coif de paradă de tip *Morion*²⁹, piesă de factură italiană, datată în cuprinsul sec. al XVI-lea.

În ceea ce privește proveniența celor două coifuri din colecția de arme a MNaB, datele de arhivă păstrate sunt extrem de prețioase pentru reconstituirea istoricului pieselor. Menționăm acest aspect deoarece nu toate bunurile păstrate în colecțiile muzeului au avut parte de aceeași soartă, în multe dintre cazuri informațiile privind proveniența pieselor s-au pierdut în decursul celor 150 de ani de existență a muzeului. Este important de precizat că ambele coifuri au fost înregistrate în inventarul Societății Muzeale de Istorie și Arheologie (în continuare SMIA) în aceeași zi, respectiv în 30 iunie

²² Zoran Markov, Dragutin Petrović, *op. cit.*, 24.

²³ George Stone, *op. cit.*, 416–418.

²⁴ *Austrian Army of the Napoleonic Wars (2), Cavalry*, Men-at-Arms Series, No 181, Osprey Publishing (1986), 9–41.

²⁵ *The Austrian Army 1836–66 (2), Cavalry*, Men-at-Arms Series, No 329, Osprey Publishing (1999), 12–13.

²⁶ <https://www.dorotheum.com/de/1/4057777/1> (accesat în 12 noiembrie 2023).

²⁷ Registrul de inventar IV al MNaB, Colecția Istorie, nr. inv. 20802.

²⁸ Registrul de inventar I al MNaB, nr. vechi inv. 2115 și 2135, înregistrate în data de 30 iunie 1904.

²⁹ Registrul de inventar IV al MNaB, Colecția Istorie, vol. 1, nr. inv. 3463, 347.

1904, însă din acest punct povestea celor două piese va fi diferită.

Primul coif intrat în inventar este cel donat de Meskó Béla, piesă înregistrată cu nr. 2115 în 30 iunie 1904, în registrul SMIA³⁰. Despre donator este cunoscut faptul că a fost un apropiat al Societății Muzeale, dăruind în mai multe rânduri piese deosebit de valoroase. Dr. Meskó Béla a deținut o serie de funcții publice în Timișoara, printre care amintim: consilier local (1902–1910) și director al Sedriei Orfanale din Timișoara (1908–1910)³¹. A decedat în 6 noiembrie 1913 la Timișoara, decesul său fiind menționat în necrologurile din presa vremii³².

În primul registru de inventar al muzeului, coiful apare înregistrat cu următoarea descriere în lb. maghiară: “Coiful batalionului pușcașilor civili germani, care a funcționat până în 1848; deasupra cu blană negru-galbenă; în față cu literele F.I. = Ferdinandus I. Drapelul acestora a fost sfințit pe 27 oct. 1844, despre care avem și câteva imagini”, traducerea fiind realizată cu ocazia digitalizării vechiului registru de inventar³³. Din textul descrierii reiese clar faptul că avem de-a face cu unul din coifurile purtate de membrii Gărzii Cetățenești din Timișoara, respectiv de membrii detașamentului german al gărzii, unitate dizolvată în anul 1848 în contextul izbucnirii Revoluției de la 1848. Este documentat faptul că în 27 octombrie 1844, la Timișoara, a avut loc sfințirea drapelului detașamentului infanteriștilor germani, dar și sfințirea noilor eșarfe pentru mai vechiul drapel al cavaleriștilor, din anul 1809. Patroana drapelului a fost împărăteasa Carolina Augusta, văduva împăratului Francisc I, decedat în anul 1835³⁴. O litografie color de mari dimensiuni, reprezentând ceremonia de sfințire a steagului, se păstrează și astăzi în colecția muzeului³⁵. Mai vechea traducere a registrului

muzeului, din anul 1974, este confuză și cu multiple adnotări ulterioare: “Pălărie ungurească/chipiul maghiar, din 1848. Pe deasupra este o bonetă galben cu negru, în față scrie F. I. ceea ce înseamnă Ferdinand I. Chipiul batalionului de tiraliori civili germani care a funcționat până în anul 1848 în Timișoara. Drapelul acestui batalion a fost sfințit la 27 octombrie 1844”³⁶. Având în vedere că registrul interbelic de inventar nu s-a păstrat, doar putem deduce că piesa a fost înregistrată ca și coif al Societății de Tir din Timișoara. Acest text apare înscris pe eticheta dreptunghiulară lipită pe calota celui alt coif păstrat. Din registrul actual de inventar aflăm că piesa avea în perioada interbelică nr. de înregistrare 204. Actualul registru, aflat în uz din anul 1958, menționează la nr. inv. istorie 3461 următoarea informație: “Coif al Societății de Tir din Timișoara a. 1848”³⁷.

Coiful a reintrat în atenția noastră în urmă cu câțiva ani, cu ocazia reorganizării depozitului de arme al instituției, când toate bunurile de patrimoniu au fost fotografiate și reamplasate în noile module de depozitare³⁸. În timpul acestui proces de reorganizare, pe hampa unei sulite de factură exotică ne-a atras atenția o fâșie de lână de culoare galben-neagră, fixată rudimentar de partea superioară a tijeii din lemn. După o analiză detaliată, elementul din lână s-a dovedit a fi de fapt partea superioară a coifului militar austriac, elementul decorativ ce se fixa de-a lungul crestei coifului. Identificarea decorului din lână a făcut posibilă reîntregirea coifului, în forma în care piesa a ajuns în colecția muzeului în anul 1904 (Pl. I).

În concluzie, coiful donat de Meskó Béla se păstrează într-o stare de conservare mediocră, fiind incomplet, dar spre deosebire de cealaltă piesă, păstrează elementul decorativ din lână, de culoare galben-neagră, care era fixat de-a lungul crestei. Din cauza stării precare de conservare, coiful acesta nu a avut parte de expunerea științifică și mediatică de care s-a bucurat celălalt coif din colecție.

Cel de-al doilea coif a intrat în inventarul SMIA tot în data de 30 iunie 1904, fiind donat de dr. Babusnik Emil și înregistrat cu nr. inv. 2135³⁹. Donatorul acestei piese era membru al unei

³⁰ Registrul de inventar I al MNAB, nr. vechi inv. 2115, înregistrat în data de 30 iunie 1904.

³¹ Branislav Anđelković, Nicoleta Demian, *Colecția de anti-chități egiptene a Muzeului Banatului din Timișoara – The Collection of Egyptian Antiquities in the Museum of Banat in Timișoara*, Timișoara (2016), 115, nota 104.

³² *Szatmárvármegye*, anul IX, nr. 45 (9 noiembrie 1913), 3.

³³ Registrul de inventar I al MNAB, nr. vechi inv. 2115, înregistrat în data de 30 iunie 1904; Dan Leopold Ciobotaru, manager al MBT între anii 2006–2014, a inițiat proiectul de traducere și digitalizare al vechiului registru de inventar al muzeului. Traducerea și digitalizarea parțială a inventarului au fost realizate de Andreea Iozsa, proiectul fiind oprit din lipsa fondurilor. Varianta electronică utilizată astăzi de către specialiștii MNAB provine din anul 2011.

³⁴ Lajos Kakucs, *Gărzile Civice și Societățile de Tir din Banat...*, 362–363.

³⁵ Registrul de inventar IV al MNAB, Colecția Istorie, vol. 1, nr. inv. 5393, 532.

³⁶ Registrul de inventar IV al MNAB, Colecția Istorie, vol. 1, nr. inv. 7161, 690; fișele 2115 și 2135.

³⁷ Registrul de inventar IV al MNAB, Colecția Istorie, vol. 1, nr. inv. 3461, 347.

³⁸ Proiectul de reorganizare a depozitului de arme din cadrul MNAB a fost întocmit de drd. Luminița Paul, conservator expert la Secția de Istorie. La reorganizarea depozitului de arme a participat și Ancuța Marcu, conservator în cadrul Laboratorului Zonal de Restaurare.

³⁹ Registrul de inventar I al MNAB, nr. vechi inv. 2135,

cunoscute familiei timișorene, fiind fiul lui Babusnik Ágoston, fost director al Primei Case de Păstrare din Timișoara, decedat în orașul de pe Bega în 9 martie 1895⁴⁰. Emil a trăit în ultimele decenii ale vieții la Budapesta, profesând avocatura. A decedat la Budapesta în anul 1937, la vârsta de 63 de ani⁴¹.

În registrul SMIA, acest coif apare înregistrat cu următoarea descriere: “Provine din același loc ca și coiful cu nr. inv. 2025⁴², utilitatea sa a fost de asemenea similară, doar că lipsește blana negrugalbenă; acest coif este mai bine păstrat decât cel cu nr. inv. 2025⁴³. Chiar dacă registrul interbelic lipsește, așa cum am menționat în rândurile de mai sus, pe calota acestui coif, în partea superioară pe lângă baza crestei, se păstrează eticheta interbelică care prezintă următorul text: “№ – 205 / Coiful Societății de Tir 1848”. Actualul registru al muzeului, menționează la nr. inv. istorie 3462 următoarea informație: “Coif al Societății de Tir Timișoara a. 1848⁴⁴”.

Acest coif se pare că a intrat în colecția muzeului pe filiera Societății de Tir din Timișoara, astfel că identificarea sa în cele două registre de evidență din perioada de după Primul război mondial nu trebuie obligatoriu contestată. Babusnik Ágoston, tatăl donatorului piesei, a fost printre altele membru de vază al Societății de Tir din Timișoara și un împătimit al concursurilor organizate de aceasta. În anul 1868 sezonul de tragere a fost deschis de primarul Karl Kütel, în data de 17 mai. Printre premianții la tragere s-a numărat și Babusnik Ágoston⁴⁵. Același Ágoston apare din nou în prim plan în anul 1891, când a fost organizat la Timișoara Concursul Național al Trăgătorilor din Ungaria (15–21 august 1891). În preajma concursului au fost organizate în oraș două evenimente deosebit de importante, primul fiind un concurs de tragere organizat în cinstea lui Babusnik Ágoston, în 7 iunie 1891⁴⁶. Cunoscând faptul că poligoanele de tragere au fost înființate și întreținute de către membrii Gărzii Cetățenești⁴⁷, este de la sine înțeles

înregistrat în data de 30 iunie 1904.

⁴⁰ *Budapesti Hirlap*, anul XV, nr. 68 (10 martie 1895), 9.

⁴¹ *Temesvári Hirlap*, anul XXXV, nr. 107 (15 mai 1937), 7.

⁴² În primul registru al muzeului, nr. inv. 2025 apare înscris de două ori, la paginile 152 și 161. A doua înregistrare este eronată. Cea de-a doua înregistrare este ștearsă, fiind trecută deasupra numărul 2025 varianta corectă 2115.

⁴³ Vezi explicațiile prezentate la nota nr. 33.

⁴⁴ Registrul de inventar IV al MNaB, Colecția Istorie, vol. 1, nr. inv. 3462, 347.

⁴⁵ Lajos Kakucs, *Gărzile Civice și Societățile de Tir din Banat...*, 366.

⁴⁶ *Ibidem*, 367.

⁴⁷ *Ibidem*, 359.

că echipamentele pompoase ale gardiștilor, interzise după anul 1848, și-au găsit loc și în “recuzita” Societății de Tir existente în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Referitor la circulația coifului, piesa donată de Babusnik Emil, păstrată într-o stare mult mai bună față de coiful dăruit de Meskó Béla, a făcut parte, până în anul 2006, din expoziția permanentă de istorie amenajată în sălile Castelului Huniade. După demontarea vechii expoziții permanente, în vederea începerii lucrărilor de reabilitare, coiful a fost păstrat în depozit și expus ocazional cu prilejul unor expoziții temporare internaționale, micro-expoziții și scurte documentare video promovate în mediul online. În cursul anului 2012 coiful a fost clasat în categoria juridică Fond prin Ordinul 2516 din 5 octombrie 2012⁴⁸ al Ministerului Culturii și Patrimoniului Național. În a doua jumătate a anului 2012, piesa a făcut parte din lotul celor peste 90 de obiecte ale MNaB care au fost prezentate în cadrul expoziției internaționale⁴⁹ de arme albe, realizate în colaborare cu Muzeul Orășenesc din Vârșeț (Republica Serbia), în cadrul unui proiect european transfrontalier România/Serbia. Coiful a fost publicat cu această ocazie în catalogul de expoziție *Cold Arms*⁵⁰, volum apărut la Vârșeț în toamna anului 2012. În primăvara anului 2020, coiful a fost expus la Bastionul Maria Theresia din Timișoara în cadrul micro-expoziției “Exponatul lunii mai 2020. Piese de patrimoniu din colecțiile Muzeului Național al Banatului”⁵¹. Un an mai târziu, în martie 2021, coiful a fost promovat în cadrul proiectului cultural online *Din culisele muzeului*, prezentarea fiind realizată de colega muzeograf dr. Teodora-Daniela Moț, pe baza documentării noastre⁵².

În primăvara anului 2023, cele două coifuri

⁴⁸ <http://clasate.cimec.ro/Detailu.asp?tit=coif--Coiful-batalionului-puscasilor-civili-germani&k=A0EEDB40CE7B431EAAB7322FD4AFA1FA> (accesat în 12 noiembrie 2023).

⁴⁹ În iulie 2012 a fost vernisată la Muzeul Orășenesc din Vârșeț expoziția internațională *Armele albe ale Banatului istoric. Colecțiile muzeelor Vrșac și Timișoara*. Expoziția a reprezentat evenimentul final al proiectului transfrontalier *Konkordija*, implementat de către Primăria Orașului Vârșeț în colaborare cu Muzeul Banatului din Timișoara.

⁵⁰ Zoran Markov, Dragutin Petrović, *op. cit.*, 128; în condițiile în care sursele bibliografice disponibile la momentul apariției catalogului au fost relativ modeste, coiful a fost atribuit în mod eronat domniei împăratului Francisc I (1804–1835).

⁵¹ <https://mnab.ro/ro/event/exponatul-lunii-mai-2020-coiful-garzii-cetatenesti-din-timisoara/> (accesat în 12 noiembrie 2023).

⁵² <https://www.facebook.com/MuzeulBanatuluiTimisoara-Oficial/videos/798747274074808> (accesat în 12 noiembrie 2023).

M. 1836 din colecția muzeului au fost investigate cu spectrometrul XRF din dotarea Laboratorului Zonal de Restaurare al MNaB⁵³. Au fost emise în total 17 probe, 7 referitoare la coiful donat de Babusnik Emil, iar restul de 10 pentru coiful dăruit de Meskó Béla. Rezultatele investigației sunt extrem de prețioase pentru cercetarea noastră. S-a dovedit faptul că toate elementele exterioare din alamă ale coifurilor (placa frontală cu monograma împăratului, creasta, obrăzarele segmentate, elementele de ranforsare și prindere) sunt aurite. Procentajul aurului diferă însă mult în cazul celor două piese, coiful păstrat în condiții mai bune, cel donat de Babusnik Emil, prezintă și procentaje mai mari de aur la analiza XRF. Aurirea este însă specifică doar la exteriorul elementelor din alamă. În interior, în urma analizei obrăzarelor, s-a constatat faptul că aurul lipsește cu desăvârșire. Calota, în cazul ambelor piese, a fost realizată din tablă subțire de fier. Fierul se prezintă în concentrație foarte mare (93,15%) la coiful donat de Meskó Béla. Celălalt coif prezintă câteva puncte pe calotă, în care vopseaua s-a desprins, iar analiza XRF a demonstrat că acele puncte prezintă urme de cositorire.

În concluzie putem afirma că cele două coifuri M. 1836 păstrate în colecția muzeului timișorean se numără printre puținele coifuri de acest tip deținute de muzeele din țara noastră. Asociate de-a lungul timpului cu Societatea de Tir sau cu unitățile de pompieri, coifurile sunt la origine de factură militară, fiind realizate pentru ofițerii cavaleriei austriece, în timpul împăratului Ferdinand I (1835–1848). Garda Cetățenească din Timișoara a adoptat coifurile în echiparea companiei călare, ulterior echipamentul fiind generalizat la toate armele Gărzii. Desființată în 1848, Garda Cetățenească în vechea sa structură nu a mai fost reînființată în perioada următoare. Echipamentul dichisit de odinioară a ajuns în patrimoniul familiilor foștilor gardiști și în recuzita Societăților de Tir, societăți înființate de membrii Gărzii. Două dintre coifurile M. 1836 purtate odinioară de membrii Gărzii Cetățenești au ajuns prin bunăvoința lui Meskó Béla și Babusnik Emil în colecția muzeului, numărându-se astăzi printre cele mai atractive expozate ale colecției militare.

⁵³ Îi mulțumim cu această ocazie kolegei Diana Vărzaru, chimist în cadrul Laboratorului Zonal de Restaurare al MNaB, pentru investigațiile realizate cu spectrometrul XRF model BRUKER TRACER 5i la cele două coifuri militare austriece M. 1836. În cadrul investigației au fost analizate următoarele componente: calota, creasta, placa frontală cu monograma împăratului, obrăzarele segmentate și elementul de ranforsare din dreptul obrăzarului.

Descrierea coifurilor M. 1836 din colecția de arme a MNaB

1. Coif austriac de cavalerie pentru ofițeri – M. 1836 / model purtat de cavaleria Gărzii Cetățenești din Timișoara.

Datare: prima jumătate a sec. al XIX-lea.

Descriere: Calota semisferică este realizată prin presare din tablă metalică subțire; marginile sunt întărite, iar apărătoarea frontală, respectiv cozorocul, lipsește. În partea frontală a calotei există o placă metalică din alamă aurită, având marginile decorate cu motive vegetale stilizate, iar în zona centrală sunt prezente două litere mari din alamă aurită („F” și „I.”), reprezentând monograma împăratului Ferdinand I. Pe latura stângă a calotei este fixat un obrăzar subțire din alamă aurită, alungit și segmentat, căptușit în partea interioară cu piele; acesta este decorat în aceeași manieră ca ornamentul plăcii frontale de pe calotă. Obrăzarul este fixat de calotă cu un inel din alamă, prins în gura unui cap de leu stilizat. Capul de leu este flancat de două fâșii înguste de alamă, cu rol de ranforsare, care formează un unghi ascuțit înspre partea superioară a calotei. Obrăzarul din partea dreaptă lipsește, cu tot cu garniturile de fixare pe calotă. Se păstrează doar elementele de ranforsare, respectiv fâșiile înguste de alamă, care formează un unghi ascuțit înspre partea superioară a calotei. Deasupra calotei există o creastă masivă, din alamă aurită, foarte bogat decorată. În partea frontală a crestei este redată stema bicefală a Austriei, deasupra căreia apare un blazon. Pe cele două laturi ale crestei apare un decor identic: un leu sugrumând un șarpe stilizat. Partea superioară a crestei, sub forma unui șanț lat și nedecorat, dispus pe toată lungimea acesteia, reprezintă talpa de fixare pentru elementul decorativ din lână. În partea sa superioară creasta prezintă numeroase deformări mecanice. În partea din spate a calotei, marginea inferioară a crestei este ranforsată cu o plăcuță de alamă decorată cu motive vegetale. Lipsește curelăria originală, fixată inițial în interiorul calotei coifului. Din căptușeala de piele se mai păstrează doar o fâșie subțire, dispusă de jur-împrejurul marginii calotei.

Elementul decorativ din lână este la ora actuală desprins de coif. Lâna este colorată în galben/negru, culorile imperiale austriece. La acest model de coif, culorile crestei de lână sunt dispuse astfel: galben, central (pe toată lungimea); negru pe margini (de jur-împrejurul crestei). Din segmentul de lână colorată în galben lipsește o bucată de cca. 10 cm lungime. În partea inferioară a crestei, lâna este ranforsată cu o întăritură de sfoară dublă împletită.

Lungimea maximă a coifului: 22,5 cm.

Lățimea maximă a coifului: 18 cm.

Înălțimea: fără elementul decorativ de lână 27,5 cm; cu creasta din lână 31 cm.

Lungimea elementului decorativ din lână: 62 cm.

Lățimea maximă a elementului decorativ din lână: 8 cm.

Nr. inv. antebelic: 2115, înregistrat în 30 iunie 1904. Piesa a fost donată de consilierul local Meskó Béla.

Nr. inv. interbelic: 204.

MNaB, colecția de arme, nr. inv. istorie 3461, stare de conservare mediocră (Pl. I).

2. Coif austriac de cavalerie pentru ofițeri – M. 1836 / model purtat de cavaleria Gărzii Cetățenești din Timișoara.

Datare: prima jumătate a sec. al XIX-lea.

Descriere: Calota emisferică este realizată prin presare din tablă metalică subțire; marginile sunt întărite, iar apărătoarea frontală, lată de patru cm în zona centrală, este de formă circulară. Cozorocul este întărit la muchie cu un element din alamă. În partea frontală a calotei există o placă metalică din alamă aurită, având marginile decorate cu motive vegetale stilizate, iar în zona centrală sunt prezente două litere mari din alamă aurită („F.” și „I.”), reprezentând monograma împăratului Ferdinand I. Pe laturile calotei sunt fixate două obrăzări subțiri din alamă aurită, alungite și segmentate, căptușite în partea interioară cu piele; acestea sunt decorate în aceeași manieră ca ornamentul plăcii frontale de pe calotă. Cele două obrăzări sunt fixate de calotă cu câte un inel din alamă, prins în gura unui cap de leu stilizat, pe ambele părți ale calotei. Capul de leu este flancat de două fâșii înguste de alamă, cu rol de ranforsare, care formează un unghi ascuțit înspre partea superioară a calotei. Deasupra calotei există o creastă masivă, din alamă aurită, foarte bogat decorată. În partea frontală a crestei este redată stema bicefală a Austriei, deasupra căreia apare un blazon. Pe cele două laturi ale crestei apare un decor identic: un leu sugrumând un șarpe stilizat. Partea superioară a crestei, sub forma unui șanț lat și nedecorat, dispus pe toată lungimea acesteia, reprezintă talpa de fixare pentru elementul decorativ din lână (care lipsește în cazul acestei piese). În interiorul coifului se păstrează curelăria originală, pentru fixarea pe cap și cureaua inferioară de la bărbie.

Lungimea maximă a coifului: 24,5 cm.

Lățimea maximă a coifului: 18 cm.

Înălțimea maximă (elementul decorativ din lână de pe creastă lipsește): 27 cm.

Nr. inv. antebelic: 2135, înregistrat în 30 iunie 1904. Piesa a fost donată de avocatul Babusnik Emil, fiul fostului director al Primei Case de Păstrare din Timișoara, Babusnik Ágoston.

Nr. inv. interbelic: 205.

MNaB, colecția de arme, nr. inv. istorie 3462, stare de conservare relativ bună (Pl. II)⁵⁴.

ABREVIERI

M. – Model

MBT – Muzeul Banatului din Timișoara

MNaB – Muzeul Național al Banatului, Timișoara

NMoB – The National Museum of Banat

SMIA – Societatea Muzeală de Istorie și Arheologie, Timișoara

⁵⁴ În încheiere, dorim să adresăm mulțumiri colegilor: dr. Nicoleta Demian, cercetător științific la MNaB, pentru informațiile biografice referitoare la Meskó Béla și pentru traducerea din lb. maghiară; dr. Teodora-Daniela Moș, muzeograf la MNaB, pentru traducerea în lb. engleză a rezumatului; d-lui Milan Șepețan, fotograf la MNaB, pentru fotografierea pieselor.

1.

2.

Pl. I. Coiful donat de Meskó Béla în 30 iunie 1904, colecția MNaB (1. profil stânga; 2. profil dreapta). / *The helmet donated by Meskó Béla on June 30, 1904, NMoB collection (1. left profile; 2. right profile).*

Pl. II. Coiful donat de Babusnik Emil în 30 iunie 1904, colecția MNaB. / The helmet donated by Babusnik Emil on June 30, 1904, NMCoB collection.

Pl. III. Regulamentul Gărzii Cetățenești Călăre a orașului liber regesc Timișoara din anul 1822, colecția MNaB (pagina de titlu). / Regulation of the Mounted Citizen Guard of the free royal city of Timisoara from 1822, NMoB collection (title page).

Pl. IV. Trompetist al Gărzii Cetățenești Călăre, colecția MNaB (desen color din Regulamentul Gărzii timișorene, anul 1822). / *Trumpeter of the Mounted Citizen Guard, NMoB collection (coloured drawing from the Regulation of the Timisoara Guard, 1822).*

Pl. V. Ofițer (stânga) și soldat (dreapta) ai Gărzii Cetățenești Călare, colecția MNaB (desene color din Regulamentul Gărzii timișorene, anul 1822). / *Officer (left) and soldier (right) of the Mounted Citizen Guard, NMoB collection (coloured drawings from the Regulation of the Timisoara Guard, 1822).*